

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

Циклова комісія з видавничої справи, культури та української філології

ДИПЛОМНА РОБОТА

**ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ РЕДАКТОРА НАД ПІДГОТОВКОЮ ДО
ДРУКУ КНИГИ ПРО ВИДАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ
ДІЯЧІВ**

студентки IV курсу групи ВСфмб-1-21-4.0д
спеціальності 061 «Журналістика»
освітньої програми
«Видавнича справа та редагування»
Мельник Анни Михайлівни
Керівник: Ліна ШЕНДЕРІВСЬКА,
канд. екон. наук, доцент

Рекомендовано до захисту
ЦК з видавничої справи,
культури та української філології
Протокол від «__» _____
2025 р. № _____
Голова ЦК _____ Олена ГРУЗДЬОВА

Захищено «__» _____ 2025 р.
Оцінка _____
Оцінка за стобальною шкалою, рейтингова оцінка
Протокол ЕК від «__» _____ 2025 р.
№ _____
Голова ЕК _____ Микола АНДРІЙЧУК,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри видавничої справи та
редагування Національного технічного
університету України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського»

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ.....	6
1.1 Сутністо-змістова характеристика науково-популярних видань	6
1.2 Робота редактора з текстом науково-популярного видання.....	11
1.3 Проблематика редагування науково-популярного тексту.....	13
Висновки до розділу 1	17
РОЗДІЛ 2 ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ.....	18
2.1 Взаємозв'язок текстового та ілюстративного матеріалів, системні вимоги до оформлення науково-популярних видань.....	18
2.2 Функціональні обов'язки художнього та технічного редакторів.....	20
2.3 Робота редактора над художньо-технічним оформленням науково-популярного видання.....	25
Висновки до розділу 2	33
РОЗДІЛ 3 ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЄКТУ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО ВИДАННЯ «ЗНАЙ НАШИХ. УКРАЇНСЬКІ ПЕРСОНАЛІЇ, ЯКИХ ВАРТО ПАМ'ЯТАТИ»	36
3.1 Опис цільової аудиторії науково-популярних видань.....	36
3.2 Аналіз тенденція попиту на науково-популярні видання серед дорослих та дітей.....	38
3.3 Концепція науково-популярного видання «Знай наших. Українські персоналії, яких варто пам'ятати»	44
3.4 Стратегія популяризації видання «Знай наших. Українські персоналії, яких варто пам'ятати»	51
Висновки до розділу 3.....	53
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

Актуальність дослідження. Досвід українських та закордонних видавництв демонструє важливий вплив науково-популярної літератури на поступ знань і культури сучасного соціуму. Цей жанр, як відомо, вміщує величезний спектр питань – від фізики й біології до історії, психології та соціології – та робить наукові ідеї зрозумілими й легкодоступними для широкого загалу читачів.

Нині науково-популярна література активно розвивається на вітчизняному книжковому ринку, дивуючи своєю широкою палітрою навіть найдосвідченіших книголюбів. Завдяки вмілому поєднанню найновіших наукових здобутків, ці видання не тільки збагачують світогляд, але й відіграють важливу роль в системі освіти.

Вітчизняні та закордонні автори, що працюють у цьому жанрі, роблять неоціненний внесок у справу популяризації науки, перетворюючи її на зрозумілу та цікаву для найширшої аудиторії. Завдяки таким книгам кожен, хто бажає розширити свій інтелектуальний обрій або краще зрозуміти світ навколо, зможе знайти відповіді на ключові питання сучасності.

Науково-популярні твори відіграють важливу роль у розвінчуванні усталених наукових помилок, заохочуючи розвиток критичного підходу до оцінки та здатності перевіряти правдивість інформації. В епоху швидкого розвитку науки і техніки, такі публікації допомагають читачам розібратися у складних наукових досягненнях та їхньому впливі на наше щоденне буття.

Важливою особливістю цього жанру є сприяння міждисциплінарному обміну знаннями, що заохочує зацікавленість наукою та формує плеяду інтелектуально розвинених, освічених людей.

Доступність і зрозумілість науково-популярної літератури значною мірою зумовлені талантом авторів та редакторів, які здатні трансформувати складні ідеї у формат, зрозумілий широкому загалу. Через влучне

використання прикладів, метафор та простої, але виваженої мови, вони роблять науку привабливою навіть для тих, хто не має фахової підготовки. Як наслідок, наукові досягнення не просто стають зрозумілими, а й спонукають до глибшого дослідження навколишнього світу.

Крім освітньої ролі, науково-популярні видання сприяють формуванню відповідальної громадянської позиції, адже допомагають суспільству розбиратися в актуальних питаннях — від екологічних загроз до медичних проривів. У нинішньому світі, коли інформаційний потік невпинно збільшується, такі книги виконують функцію певного компаса, даючи змогу відрізнити достовірні наукові дані від маніпуляцій та псевдонаукових вигадок.

Мета роботи – аналіз редакційного опрацювання науково-популярних видань.

Завдання дослідження:

- виявлення специфіки редагування науково-популярного видання;
- аналіз основних принципів редагування науково-популярного тексту;
- розгляд ключових засад і прийомів стилістичного редагування науково-популярних текстів;
- аналіз взаємодії тексту та ілюстративного матеріалу у науково-популярних виданнях;
- вивчення специфіки роботи редактора над візуальним аспектом науково-популярних видань;
- підготовка текстового матеріалу для науково-популярного видання;
- формування підходів до підготовки високоякісного текстового контенту для науково-популярних видань;
- пошук і оцінка методів популяризації науково-популярної літератури в епоху цифровізації;
- вивчення ролі автора та редактора у створенні науково-популярного тексту.

Об’єктом дослідження є науково-популярні видання.

Предметом дослідження є особливості редакційно-видавничої підготовки науково-популярного видання.

Теоретичне значення дослідження. Розглянуто та систематизовано теоретичну базу стосовно специфіки редагування науково-популярних видань.

Практичне значення дослідження. Створено проєкт видання про відомі українські персоналії, який робить свій внесок у посилення україномовного інформаційного поля контентом, спрямованим на відновлення історичної правди нашої Батьківщини.

Структура роботи. Дипломна робота складається з трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг сторінок — 64, з них основного тексту — 55.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ

1.1 Сутнісно-змістова характеристика науково-популярних видань

Науково-популярне видання – це друкований або цифровий продукт, котрий знайомить читачів з результатами наукових досліджень у найрізноманітніших областях знань, але викладає ці дані у легкій для сприйняття манері, адаптованій до пересічного читача, незалежно від його фахового рівня підготовки. Головна функція таких видань – надати наукову інформацію тим, хто прагне розширити свій світогляд у певній сфері, але ще не має відповідного професійного бекграунду.

Згідно з ДСТУ: «Науково-популярні видання – це видання, що містить відомості про дослідження в галузі науки, техніки, виробництва, культури, освіти, мистецтва тощо, які популяризують наукові знання, викладені в зрозумілій читачам-нефахівцям формі» [1].

Коло таких читачів-неспеціалістів дуже широке як за віком, так і за рівнем професійної підготовки [10]. Основні види читачів науково-популярної літератури представлені на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Основні види читачів науково-популярної літератури [10]

У багатьох випадках аудиторія наукових видань складається з фахівців або професіоналів, які мають фахову середню чи вищу освіту.

Науково-популярні видання презентують широкий спектр тематик, оскільки висвітлюють всі області науки та різні аспекти людського існування. Такі публікації ознайомлюють читачів із актуальними дослідженнями, новими теоріями та сучасними науковими відкриттями, надаючи інформацію в зрозумілій формі.

Науково-популярні видання є важливою складовою наукового книговидання, оскільки базуються на достовірних наукових даних. Ключова різниця між ними полягає в способі подачі матеріалу: наукові праці призначені для експертів певної сфери, в той час як науково-популярні орієнтовані на широке коло читачів. Якщо наукові статті припускають, що читач вже знайомий з основами, то в науково-популярних виданнях ключові терміни та концепції спершу пояснюються простою мовою.

Визначають чотири основні засади, які окреслюють науково-популярні видання [22]:

- наукова обґрунтованість – докладний розгляд наукових здобутків, базових концепцій та правил, упорядкування даних, а також висвітлення методів досліджень для задоволення пізнавальних та практичних потреб читацької аудиторії;
- освоєння матеріалу – поєднання наукових фактів із авторською манерою викладу, що сприяє глибшому усвідомленню теми дослідження;
- зрозумілість – виклад наукової інформації без надмірного спрощення, але й без перевантаження складною термінологією, що може ускладнити сприйняття для читачів, які не є фахівцями у цій галузі;
- захопливість викладу – використання привабливих елементів для привернення уваги та підтримки зацікавленості науковою тематикою.

Науково-популярні тексти зазвичай класифікують на дві ключові категорії: наукову фантастику та науково-популярну художню літературу.

Різниця між ними проявляється у манері викладу автора, інтенсивності застосування мистецьких прийомів та методі представлення наукових даних.

Високоякісне оформлення книги значно полегшує процес засвоєння матеріалу й сприяє розвитку естетичного відчуття читача, навіть якщо він не зосереджує увагу на дизайні. Редактори-художники мають розуміти, що наукові публікації є надзвичайно важливими для професійної діяльності фахівців, безпосередньо впливаючи на їхню роботу.

Головна задача науково-популярних видань – передати наукові знання широкому загалу. Ця ціль формує фундамент видання, що висуває певні вимоги до способу висвітлення інформації – він має бути як логічним, так і викликати емоційний відгук, а також просто пояснювати важкі концепції у зрозумілій манері [15].

Науково-популярні тексти відрізняються ясністю і стислістю викладу, що відповідає правилам наукового стилю, до якого вони належать. Водночас таким текстам властиві риси публіцистичного та художнього стилів, які виявляються в структурі речень та використанні стилістичних прийомів, зокрема порівнянь, перефразів і метафор [18].

Отже, для забезпечення ефективного розуміння тексту, науково-популярні видання мають характеризуватися чіткою та організованою структурою. Зважаючи на те, що їхня основна функція – зробити науку зрозумілою, редактор має приділити збалансовану увагу текстовій складовій та візуальному оформленню.

Класифікація науково-популярних видань відіграє значущу роль у впорядкуванні знань про такий різновид літератури, визначенні особливостей редагування, а також у розробці ефективних видавничих підходів для задоволення різноманітних потреб читачів та оптимізації видавничого процесу.

Розглянемо основні ознаки класифікації науково-популярних видань, які, своєю чергою, впливають на фахові вимоги до редактора та визначають специфіку редакційно-видавничого процесу.

1. За змістом та тематикою

Науково-популярні видання поділяються залежно від їхнього предметного спрямування [5]:

- видання з природничих наук – присвячені фізиці, хімії, біології, астрономії тощо; пояснюють наукові відкриття та їхні принципи;
- загальнонаукові гуманітарні видання – охоплюють історію, філософію, мовознавство, літературу, соціологію та інші гуманітарні дисципліни;
- мультидисциплінарні загальнонаукові видання – включають матеріали з різних галузей знань;
- спеціалізовані видання – орієнтовані на окремі наукові сфери, як-от медицина, інженерія, екологія тощо;
- технічні та інженерні видання – розкривають теми сучасних технологій, розробок та інноваційних рішень.

2. За цільовою аудиторією

Науково-популярні видання класифікують за рівнем підготовки та віком читачів [5]:

- для дорослих – орієнтовані на освічених читачів, які цікавляться наукою;
- для дітей та молоді – містять адаптовану інформацію, подану у доступній формі;
- для фахівців – висвітлюють наукові питання більш детально та глибоко.

3. За ступенем науковості та популярності

Ця класифікація визначає рівень складності подачі матеріалу [5]:

- науково-популярні видання – пояснюють складні поняття у легкому для сприйняття викладі;
- науково-аналітичні видання – містять глибокий аналіз наукових напрямів, тем, питань;
- популяризаторські видання масового попиту – розраховані на широку аудиторію, мають спрощену подачу матеріалу.

4. За форматом

Формат видання визначає спосіб подачі інформації [5]:

- друковані видання – журнали, книги, збірники статей;
- цифрові публікації – електронні книги, блоги, вебсайти, онлайн-журнали;
- аудіовізуальні публікації – документальні фільми, подкасти, відеоуроки;
- мультимедійні видання – інтерактивні платформи з доповненою реальністю.

5. За періодичністю

Періодичність випуску науково-популярних видань може бути такою [5]:

- щоденні – наукові розділи газет, короткі аналітичні огляди;
- щотижневі – містять короткі дослідження та оглядові статті;
- щомісячні – публікують аналітичні матеріали, інтерв'ю та спеціалізовані дослідження;
- щоквартальні – містять поглиблені наукові дослідження.

6. За стилем викладу

Цей критерій визначає спосіб подачі інформації [5]:

- текстові видання – статті, есе, наукові звіти;
- ілюстративні видання – містять значну кількість фотографій, діаграм, інфографіки;
- інтерактивні видання – передбачають взаємодію з читачем через тести, графіки, опитування.

Кожна з цих категорій допомагає визначити особливості та цілі науково-популярного видання, що сприяє кращому розумінню його аудиторії та дозволяє обрати найбільш ефективний формат подачі інформації.

1.2 Робота редактора з текстом науково-популярного видання

Редагування тексту відіграє важливу роль у науково-популярних виданнях, оскільки саме від роботи редактора залежить доступність, сприйняття інформації читачем і засвоєння нових знань. Такі видання суттєво впливають на формування світогляду людини та її розуміння наукових фактів.

Редагування науково-популярного тексту включає два ключові етапи [12]:

- оцінку наукової обґрунтованості та відповідності змісту;
- аналіз стилю та методу подачі, задля досягнення зрозумілості й привабливості тексту для широкого загалу читачів.

Наукова частина тексту повинна спиратися на реальні факти, що підтверджені перевіреними науковими джерелами. Інформація має бути правдивою, точною та базуватися на актуальних дослідженнях. Окрім того, важливо співставляти авторські теоретичні погляди із загальновизнаними висновками у відповідній науковій сфері. Саме рівень наукової обґрунтованості визначає вибір методів популяризації контенту видання.

Редактор, працюючи над популяризацією матеріалу, враховує авторський задум, основну ідею, а також логічну структуру подачі інформації та взаємозв'язок її ключових елементів. Надмірне насичення тексту фактами або прагнення охопити занадто багато деталей може ускладнити сприйняття, відволікати читача та розфокусувати головну думку, що знижує ефективність викладу. Натомість важливо виділити основні факти та подати їх чітко й структуровано, акцентуючи увагу на найсуттєвішому.

Вибір стратегії викладу відомостей визначається цілями, завданнями та колом читачів видання. У науково-популярних текстах використовуються три базові способи викладу матеріалу [4]:

- описовий спосіб – презентація матеріалу через заздалегідь визначені структури, що дає змогу аналізувати проблеми та явища. Ключова увага приділяється кількісному збагаченню знань читача;

– оповідний спосіб – застосування креативних технік популяризації, які заохочують активне засвоєння матеріалу. Автор виступає в ролі популяризатора, формуючи інформацію відповідно до наукових принципів та сприяючи її легкому сприйняттю;

– проблемно-аналітичний спосіб – інтерпретація наукових фактів з урахуванням особистої оцінки автора. Цей підхід може як запропонувати нове бачення питання, так і окреслити майбутнє певної наукової сфери.

При редагуванні науково-популярних текстів необхідно прагнути до максимальної зрозумілості, використовуючи прості та доступні слова. Варто відмовитися від надмірного абстрагування та складних конструкцій, полегшуючи розуміння інформації, зберігаючи при цьому її наукову обґрунтованість. Легкість викладу — одна з ключових характеристик науково-популярних творів, проте не менш важливо, щоб текст був цікавим, захопливим і здатним зацікавити читача. Водночас, редактор повинен пам'ятати, що мова твору покликана допомагати автору чітко та переконливо донести свій задум.

Стилістика тексту тісно пов'язана з типологічними особливостями видання. Якщо у наукових дослідженнях основна мета — точне передавання змісту, то в популяризації науки важливо не лише інформувати, а й зацікавити читача, переконати його у важливості представлених фактів і допомогти засвоїти нові знання для їх практичного використання.

Підхід до викладу великою мірою залежить не тільки від змісту статті, а й від зацікавлень аудиторії. Популяризація науки передбачає розширення читацької аудиторії, тому редактор має дотримуватися балансу між простотою та науковою точністю. В роботі він керується принципами наукового стилю: об'єктивність, узагальнення та актуальність. Хоча в тексті допустимі емоційні елементи, вони не повинні переважати, адже науковий стиль, перш за все, базується на логічному та раціональному сприйнятті інформації.

Редакторам теж важливо орієнтуватися в правилах вживання термінів у науково-популярному тексті [10]:

- визначаючи поняття, автор повинен проілюструвати його кількома наочними прикладами, щоб сприяти кращому засвоєнню матеріалу читачем;
- вводячи новий термін, варто не вдаватися до вичерпного визначення, а звертати увагу на його ключові риси;
- значення спеціального терміну можна розкрити частково, наприклад, помістивши в дужки одне-два слова;
- маловідомі терміни також рекомендується додатково коментувати в дужках.

Обмірковуючи певну подію, автор спершу не квапитиметься її найменувати, а натомість спробує спонукати читача до самостійного визначення або асоціації. При роботі з мовою науково-популярного матеріалу важливо уникати шаблонних висловів, що можуть спростити мову тексту загалом. Бідність мовного викладу – одна з причин, чому чимало наукових робіт видаються читачам знеособленими [10].

Готуючи текст публікації, необхідно враховувати вік читача, бо він також впливає на особливості сприйняття інформації, так само як і його стать, рівень освіти та інші чинники. Найбільше значення має власне вплив публікації на реципієнта.

1.3 Проблематика редагування науково-популярного тексту

Специфіка науково-популярного тексту полягає у його фактологічній базі. Редактор, який має справу з таким текстом, зосереджується на двох ключових задачах:

- підтвердження достовірності фактів, наданих автором;
- оцінка новизни та вагомості цих фактів, що впливає на глибину розкриття теми в тексті.

Редактор повинен проаналізувати, чи коректно автор оперує фактами, та чи не відібрані вони випадково. Факти повинні виконувати свою функцію

в тексті, бути фундаментом для висновків, скажімо, ілюструвати або роз'яснювати загальні твердження. Наприклад, науково-популярні видання у сфері бізнесу викликають жвавий інтерес у аудиторії переважно тому, що написані відомим підприємцями/бізнес-консультантами, насичені переважно кейсами, а наукове підґрунтя є результатом опрацювання накопиченої бази кейсів, фактів, їхнього аналізу, синтезу та узагальнення. Тобто, експертність автора є необхідною для цього типу видань.

Аби запобігти фактичним огріхам у науково-популярних текстах, редактори зобов'язані перевіряти коректність назв, термінів, дат, числових даних, імен, прізвищ, географічних відомостей, одиниць вимірювання та інших ключових компонентів, які потрібні для точної передачі суті. На додаток, необхідно приділити пильну увагу підписам до ілюстрацій, значенню слів та цитатам.

Редактор, який працює з науково-популярним текстом, повинен перевіряти кожен факт, що викликає сумніви. Існує кілька підходів до перевірки достовірності поданої інформації [7]:

- виявлення загальних тверджень та уточнення неоднозначних фактів;
- пошук фактів, які можуть суперечити викладеному автором тексту;
- встановлення взаємозв'язків між фактами (коли факти, подані у тексті, узгоджуються з тими, що відомі як редактору, так і читачеві).

Редактор, окрім іншого, має приділяти належну увагу верифікації числових даних. Головні настанови при оперуванні цифровими показниками для редакторів є такими [8]:

- не переобтяжувати текст надмірною кількістю чисел, щоб не ускладнювати сприйняття;
- числові дані варто використовувати лише тоді, коли вони дійсно можуть передати важливу інформацію про певне явище;
- надавати кількісні дані в уніфікованих одиницях вимірювання.

Цитати відіграють ключову роль у науково-популярному творі. Працюючи з ними, редактор, насамперед, з'ясовує їхнє призначення в тексті,

по-друге, звіряє точність, а по-третє, досліджує, чи відповідає тлумачення автора справжньому сенсу цитованого фрагменту. Оцінюючи роль цитати, редактор також перевіряє її на правдивість. Для цього слід зрозуміти мету цитування в кожному конкретному прикладі, а саме [16]:

- застосування цитати як основи для подальшого дослідження;
- використання цитат для підтвердження висловлених міркувань;
- надання висновкам документального підґрунтя;
- роз'яснення певного положення за допомогою цитати.

Редактор спочатку з'ясовує, для чого саме цитата потрібна в конкретному уривку, та вирішує, чи варто її розміщувати у виданні взагалі. Тільки якщо цитати додають тексту цінності, сприяють чіткому вираженню авторської позиції, та якщо їх кількість виправдана поставленою метою, можна братися за перевірку правильності передачі думки автора.

У науково-популярних текстах потрібно чітко розуміти різницю між точністю в сенсі та буквальною точністю цитування. Точність в сенсі полягає в тому, щоб передати суть цитати, не спотворюючи її, і щоб слова коректно відображали точку зору автора цитованого висловлювання. Буквальна точність передбачає повну відповідність цитати тексту джерела, слово в слово.

Одна з найважливіших порад для редактора полягає у спробі розглядати текст з двох різних перспектив: автора та читача. Цей принцип актуальний не лише для науково-популярних матеріалів, а й для будь-яких інших типів текстів. Читачеві, в першу чергу, важливо сформулювати загальне враження від прочитаного, що й впливає на його подальшу увагу до деталей тексту, як-от наведених фактів. Автори ж надають найбільшого значення своєму власному розумінню та інтерпретації створеного тексту. Якщо редактор може поєднати ці два важливі аспекти – авторський задум та читацьке сприйняття, то текст вважатиметься якісно відредагованим і точно відображатиме ідеї автора. Якщо ж цього не вдається досягти, редакторові варто зосередитися на роботі над стилем та структурою тексту.

Коли редактор стає на місце того, хто читає, він повинен пам'ятати: для реципієнта важливе і те, як він вперше зрозуміє текст, і те, як він його зрозуміє зрештою. Первинне сприйняття — це як миттєва здогадка, перший погляд на зміст, що виникає майже мимоволі, ще до того, як читач сформулює, що саме він прочитав. Якщо те, як читач зрозумів на початку, відрізняється від того, як він зрозумів в кінці, це означає, що щось у смислах тексту не так, і читачу доведеться самому лагодити те, що не складається у логічну, цілісну картину.

Одним із ключових джерел нечіткості є двозначність. Вона здатна виникати через неправильне сприйняття окремих складових фрази чи через неточні взаємодії між її складовими.

Головні чинники, що ускладнюють точність тексту [16]:

- застосування слів зі схожим змістом;
- використання слів, які мають схоже звучання;
- застосування слів, схожих і за значенням, і за вимовою;
- використання слів з однієї й тієї самої смислової галузі.

Редагування науково-популярного тексту вимагає від редактора значного обсягу словникового багажу, уміння добирати синоніми та різноманітні способи передачі понять, що часто зустрічаються в тексті. Найбільшим недоліком редактора, який порушує необхідну розмаїтість тексту, є недостатня робота з лексичним наповненням.

Висновки до розділу 1

Науково-популярні видання відіграють вагомую роль у поширенні наукових здобутків, забезпечуючи доступність результатів досліджень з різних сфер для широкого загалу, включаючи тих, хто не є експертами. Вони не тільки знайомлять з останніми відкриттями, гіпотезами та досягненнями, а й допомагають формувати науковий погляд на світ та розвивати здатність до критичного аналізу інформації.

Сфера охоплення таких видань надзвичайно широка, включаючи науки про природу, технічні дисципліни, гуманітарні науки, культурологію та освітні галузі. Головна відмінність від наукової літератури криється у способі викладу: наукові праці призначені для професіоналів, які вже мають базові знання з певної теми, тоді як науково-популярні тексти спрощують складну інформацію для полегшення розуміння читачами без спеціальної підготовки.

Окрім своєї освітньої та просвітницької місії, науково-популярні видання відіграють ще одну, не менш значущу роль – вони стають містком між науковою спільнотою та рештою суспільства, руйнуючи інформаційну ізоляцію. Ці публікації сприяють зменшенню дистанції між глибинними дослідженнями та їх втіленням у реальність, демонструючи на конкретних прикладах, як наукові відкриття змінюють наше щоденне існування.

В Україні ці видання мають велике значення у підвищенні рівня наукової обізнаності громадян, стимулюють прагнення до знань, підтримують освітні перетворення та заохочують зацікавленість наукою. Вони також сприяють поширенню наукової культури, залученню молоді до наукової роботи та посиленню наукового потенціалу держави. Завдяки їм формується освічене суспільство, здатне критично оцінювати інформацію та брати активну участь у суспільних перетвореннях.

РОЗДІЛ 2

ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ

2.1 Взаємозв'язок текстового та ілюстративного матеріалів, системні вимоги до оформлення науково-популярних видань

Сучасні книги майже немислимі без ілюстративних додатків. Особливо в науково-популярних виданнях застосовуються різні способи представлення відомостей: формули, текст, малюнки, таблиці. Суттєво, щоб нетекстові частини органічно інтегрувалися в структуру видання, утворюючи цілісну інформаційну композицію. Якісна обробка цих елементів – один із ключових маркерів якості видання.

Застосування табличних, ілюстративних та формульних елементів у наукових книгах визначається задумом та моделлю публікації. Редактор повинен ретельно перевіряти правильність і зрозумілість таблиць, формул та ілюстрацій, гарантуючи їх чіткість та наочність. Нагально досягти оптимального балансу між інформативністю та візуальною структурованістю матеріалів.

Головний принцип оформлення науково-популярних видань полягає у підтримці візуальної єдності авторського тексту. Для виділення певних елементів корисніше використовувати не тільки шрифтові, але й композиційні засоби, які допомагають зберегти рівнозначність всіх компонентів тексту.

Одним із найкращих методів подання інформації є структурований текст або його подання у вигляді таблиці. Формат таблиці дає змогу впорядкувати дані, роблячи їх більш очевидними та зручними для розуміння. Попри незвичність такого подання, читач швидше засвоює матеріал через чітку систематизацію. Застосування таблиць не виключає можливості їх ілюстрування, що додатково посилює розуміння матеріалу.

Активне використання формул і таблиць – одна з ключових особливостей науково-популярних видань. Особливо у виданнях, присвячених природничим наукам, вони здатні відігравати важливішу роль ніж сам текст, тож потребують ретельної редактури та оформлення.

Ілюстрації в науково-популярній літературі мають виражену специфіку, якщо порівнювати з іншими видами літератури. Вони не лише доповнюють текст, а є рівноправним способом передавання інформації, допомагаючи читачеві краще зрозуміти суть видання. Візуальні матеріали в таких книгах виконують як пояснювальну, так і навчальну функцію, сприяючи глибшому засвоєнню інформації.

Науково-пізнавальні ілюстрації відіграють ключову роль – вони не просто інформують про наукові терміни та факти, а й дозволяють максимально розкрити суть видання, заохочуючи читачьке бажання до навчання. Вони полегшують засвоєння інформації, роблячи абстрактні ідеї зрозумілими та наочними.

Формули й таблиці – це особливі способи подачі інформації, які поєднують в собі елементи тексту та візуального зображення. Їх розуміння залежить від чіткості знаків, позначень, взаємозв'язку текстових блоків і просторового розташування. Візуальний вигляд формул і таблиць часто нагадує структурні або ієрархічні схеми, графіки та діаграми, що визначає їх специфіку в загальному дизайні видання.

Таблиці, як і зображення, тісно взаємодіють з текстовою частиною та можуть виконувати різноманітні функції, залежно від контексту їхнього використання [12]:

– таблиці для виявлення трендів та закономірностей – використовуються для представлення певних процесів чи результатів (скажімо, послідовність вимірювань в експерименті). Такі таблиці мають чітку структуру, а порядок

розміщення інформації в рядках та стовпцях є критичним для правильного розуміння;

- таблиці-приклади – використовуються для ілюстрації конкретних частин тексту. Вони містять окремі дані, що не обов'язково мають сувору послідовність, але допомагають читачеві глибше зрозуміти зміст;

- довідкові таблиці – мають самостійне значення та виступають як додаткове джерело інформації. Вони є типовими для наукових, технічних і виробничих публікацій, оскільки містять дані, до яких читач може звертатися для отримання конкретної інформації.

Редактор повинен забезпечити коректне розташування таблиць у тексті, їх логічну цілісність та легкість сприйняття.

Питання дизайну друкованої продукції в сьогоденні набуває неабиякого значення, з огляду на бурхливий поступ видавничого бізнесу та збільшення кількості видавничих підприємств. Оскільки поступ людства тісно пов'язаний із наукою, важливу роль відіграє якість наукових та науково-популярних текстів, які забезпечують розповсюдження знань серед широкого загалу читачів. Саме від ретельно продуманого та якісного дизайну таких видань залежить їхня популярність, зручність для розуміння та визнання серед читачів.

Відтак, процес структурування видання скеровано на створення найкращих умов для подання наукової інформації через візуальне рішення. Зважаючи на особливості наукового стилю, специфіку ілюстрацій та орієнтацію на цільову аудиторію, вибудовується цілісна концепція дизайну, що об'єднує смислове наповнення та естетичний аспект видання.

2.2 Функціональні обов'язки художнього та технічного редакторів

Художнє оформлення – це ключовий етап перетворення авторського тексту на кінцевий продукт видавництва. Головний редактор, добре знаючи зміст та розуміючи читацьку аудиторію, невід'ємно бере участь у процесі оформлення та затверджує фінальні рішення. Він дає замовлення на дизайн,

схвалює ілюстрації, а також візує угоди про публікацію. Хоча безпосередньо оформленням займаються художній та технічний редактори разом із художниками, саме головний редактор відповідає за загальну візуальну концепцію видання, технічне втілення та стратегію просування видання й бренду видавництва в цілому.

Як показало дослідження, якщо видання рясніє складним дизайном, наповнене документальними фотографіями та різноманітними ілюстраціями, а його зовнішній вигляд визначається переважно шрифтовою композицією, ключовою фігурою є художній редактор. У виданнях, де немає ілюстрацій, проте наявна складна текстова структура та рубрикація, зокрема в науковій та освітній літературі, провідну роль відіграють технічні редактори. Дизайнер відповідає за формування макету видання, створення логотипу та інших постійних елементів оформлення, а також за розробку дизайну нових періодичних видань або внесення змін до певних аспектів їх візуального образу.

Художній редактор є ключовою фігурою у формуванні візуальної концепції видання та його естетичного вигляду. У випадку великих проєктів, він відповідає за розмітку оригіналів, верстку макета, а також перевірку готових до друку сторінок, виконуючи таким чином і роль технічного редактора. Особлива увага приділяється плануванню ілюстрацій, а саме визначенню місця і потреби їх використання в тексті, а також способу їх подачі. Для книг та журналів він вирішує, на скількох сторінках будуть розташовані ілюстрації (повністю або частково), їх загальну кількість та розмір. Не менш важливим є вибір візуального рішення: чорно-біле або кольорове зображення, штрихове чи півтонове.

Художній редактор виносить рішення щодо залучення певного митця, чи то художник, чи фотограф, для візуального наповнення видання. Він може сформулювати конкретне завдання, скажімо, створити шмуцтитул або фронтиспис. На подальших етапах, редактор самостійно інтерпретує

загальний задум ілюстрацій та концепцію оформлення, нерідко корегуючи роботу художника, оцінюючи як мистецькі, так і технічні аспекти ескізів та оригіналів. Часом художній редактор повністю бере на себе оформлення видання, не залучаючи інших митців.

У випадку перевидання книги, найчастіше потреби у замовленні ілюстрацій новому художнику немає, адже вже існуючі ілюстрації можливо адаптувати під сучасні технології, що під силу, як правило, самому художньому редактору, котрий, зазвичай, має відповідну фахову підготовку.

Отже, до функціоналу художнього редактора відносять [12]:

- управління процесом дизайну видання, незалежно від того, виконує його дизайнер чи безпосередньо редактор;
- організація розробки та фінального узгодження дизайну видавничого продукту;
- забезпечення відповідності втілення загальній концепції видання;
- замовлення ілюстрацій для внутрішнього та зовнішнього оформлення з подальшою оцінкою їх якості;
- створення різноманітних декоративних елементів, зокрема заставок та кінцівок;
- критичний аналіз робіт художників та фотографів на предмет їх відповідності загальній ідеї видання;
- контроль якості чорно-білої та кольорової репродукції;
- підготовка макета до друку з технічної точки зору;
- контроль за дотриманням визначених норм та технологічних приписів;
- ліквідація технічних огріхів у наборі та верстці, що виникли після редакційної обробки;
- підготовка верстки видання та його зовнішнього вигляду до передачі у друк;
- розробка структури рубрикації видання з визначенням характеристик для кожного рівня заголовків;

- створення допоміжного апарату видання (виноски, покажчики, списки використаної літератури та ілюстрацій, примітки, коментарі та ін.);
- оцінка якості сигнального примірника та його затвердження;
- у випадку офсетного або глибокого друку – затвердження монтажу друкарських форм самостійно або спільно з художнім редактором згідно з вимогами поліграфічного підприємства.

Отже, завдання художнього редактора — візуалізувати задум конкретного видання, використовуючи засоби образотворчості, які підкреслюватимуть його унікальність серед інших та резонуватимуть з його тематикою, структурою і суттю. Необхідно створити злагодженість між дизайном, наповненням контентом та цільовим призначенням видання [17].

Технічне редагування – це процес адаптації шрифтів та візуальних компонентів до друкарських стандартів. Головна мета технічного редактора – гарантувати відповідність видання затвердженим державним нормам та технічним умовам. В першу чергу він визначає ключові характеристики видання: формат, обсяг, а також гарнітуру і розмір шрифту для основного тексту.

Технічний редактор розглядає видання як симбіоз авторської праці з функціональністю, логічною структурою і візуальним дизайном. Він повинен добре знатися на сучасних трендах і встановлювати технічні умови до всіх друкованих елементів, включаючи кольорову гаму і розміри. Також він відстежує помилки художника і художнього редактора, виявляючи їх на початкових стадіях роботи. Особливе значення технічного редактора проявляється при роботі з виданнями без ілюстрацій, але зі складною текстовою організацією та рубрикацією.

Основні функції технічного редактора [13]:

- контроль якості верстання;

- встановлення параметрів сторінки згідно із затвердженим форматом видання: розмір сторінки, кількість рядків, інтерліньяж (міжрядковий інтервал), абзацні відступи та спуски на перших сторінках;
- перевірка оригінал-макету та дизайну видання перед друком, з метою затвердження;
- добір характеристик шрифтів: тип гарнітури, розміри літер (кегель) для заголовків, підзаголовків та основного тексту;
- надання вказівок верстальнику щодо внутрішніх текстових відступів між різними частинами тексту (наприклад, історичні довідки, розширені цитати);
- визначення місця розташування та способу представлення ілюстрацій, таблиць, схем, графіків, фотографій, малюнків та підписів до них;
- опрацювання верстки та оригінал-макету з урахуванням якості набору, точності відтворення тексту та ілюстрацій на плівках;
- створення "Технічної видавничої специфікації поліграфічного виконання" перед передачею оригінал-макету до друкарні;
- перевірка відповідності "чистих аркушів" (копій з друку) змісту, вкладкам та накладкам, правильності колонтитулів;
- контроль якості друку, фальцювання аркушів, процесів виготовлення палітурки та оздоблення, а також перевірка сигнальних примірників (пробних екземплярів);
- гарантування відповідності видання технічним нормам та вимогам.

Без ознайомлення з авторським текстом неможлива ефективна праця художніх та технічних редакторів. Адже зміст і форма видання нерозривно пов'язані. Отже, розробка дизайну — не просто технічне завдання, а процес, що враховує виробничі та технічні аспекти. Вибір оформлення ілюстрацій та шрифтів залежить від технології друку, а також матеріалів: паперу чи картону.

Художнє редагування включає розробку концепції видання, дизайну, редагування та затвердження оригіналів.

Художнє оформлення, як вид творчості, входить до мистецтва дизайну друкованої продукції, поряд з графікою та шрифтами. Художній редактор відповідає за візуальне втілення задуму видання, опікуючись зовнішнім виглядом та внутрішнім наповненням, перетворюючи ідею на фізичний об'єкт. Водночас технічний редактор організовує видання як взаємопов'язаний, робочий механізм.

2.3 Робота редактора над художньо-технічним оформленням науково-популярного видання

Питання художньо-технічного оздоблення видань є надзвичайно важливим з практичної точки зору, оскільки вимагає збалансованого поєднання ілюстративного ряду та графічних компонентів з метою посилення сприйняття текстового наповнення.

Аналіз свідчить, що окремі видання залишають по собі незабутнє враження у читачів, зокрема науково-популярні періодичні видання, що активно використовують ілюстрації та фотоматеріали. Однак надмірна кількість візуального контенту не завжди гарантує підвищення зацікавленості до представленого матеріалу. Критично важливо дотримуватися основ графічного дизайну, зокрема, використовувати логічну модульну сітку. Вона дозволяє організувати розміщення тексту та зображень не тільки раціонально, а й з точки зору естетичного сприйняття.

Прийнявши означене вище за основу, можна створити унікальний візуальний образ, використовуючи певні принципи дизайну. Серед них – нестандартні колірні поєднання для підсилення унікальності, сучасні шрифти, виразні заголовки та чисті текстові блоки. Важливо також дотримуватися стилістичної узгодженості, щоб забезпечити комфортне сприйняття контенту.

Художньо-технічне редагування охоплює процес трансформації текстового матеріалу у графічну форму з урахуванням чинних нормативів. Це включає всі етапи – від отримання вихідного матеріалу до рекомендацій друкарні та оцінки якості пробного відбитка. Основою цього процесу є сучасні видавничі стандарти, які, залежно від типу видання, визначають його зовнішні характеристики.

Досвідчені редактори мають глибоке знання правил та прийомів оформлення тексту та візуалів, допоміжного апарату видань, обкладинок та палітурок, а також обізнані з поліграфічними процесами. Вони адаптують оформлення під концептуальну основу видання.

Художньо-технічне редагування починається з розробки дизайн-проектів, що поступово трансформуються в макет видання, ескізи, текстові та візуальні складові. Інструменти художнього оформлення – це ілюстрації та графічні елементи, в той час як технічне оформлення охоплює шрифти та композиційну структуру видання. Дизайн формується відповідно до редакційної ідеї видання, водночас надаючи свободу творчості художнику, що створює унікальні візуальні матеріали.

Якщо редакційна концепція визначає загальний вектор видання, то художні та технічні редактори шукають найліпші способи його реалізації у друці.

Процес творення друкованого видання охоплює три ключові стадії [20]:

- підготовчий етап – зародження та вдосконалення дизайнерських задумів, їхня обробка у загальну концепцію видання. На цьому етапі виникають творчі ідеї, задуми перетворюються на дизайн-проекти, окреслюється розміщення текстових та графічних компонентів відповідно до загальної концепції;

- редагування дизайнерських оригіналів – формування смислового та візуального вигляду видання. Відбувається вибір та узгодження ескізів,

узгоджене поєднання тексту та ілюстрацій, створення макетів. Графічні елементи повинні з'єднувати різні текстові блоки, забезпечуючи цілісність сприйняття публікації;

– технічний та композиційний етапи – верстка матеріалів та підготовка до друку. На цьому етапі здійснюється остаточне розташування всіх текстових та візуальних складових, перевірка відповідності стандартам та нормам, створення оригінал-макету, який передається до друкарні для виготовлення видання.

Усі тексти публікації структуровано на три базові види: основні, додаткові та довідково-допоміжні. Кожен з них відіграє ключову роль в архітектоніці видання та вимагає ретельної уваги з боку художньо-технічного редактора. Супровідні тексти зазвичай поступаються за обсягом основним, а довідково-допоміжні тексти, незважаючи на використання меншого кегля, включають елементи виділення для залучення уваги читача та виконання навігаційної функції [9].

Ілюстрації становлять невід'ємний компонент наукових праць, сприяючи глибшому усвідомленню матеріалу. Вони виконують низку важливих завдань, включаючи інформативну та навчальну, що допомагає читачеві засвоювати інформацію візуально та з більшою ефективністю.

Разом з тим, редакторам важливо пам'ятати, що надмірне зловживання наочними матеріалами (діаграмами, таблицями, графіками та іншим) здатне ускладнювати процес читання, відвертаючи увагу читачів. Збалансоване поєднання тексту та графічної складової видання сприяє кращому засвоєнню інформації.

Окрему увагу необхідно приділити редагуванню підписів до зображень. Вони повинні бути органічно пов'язані з основним змістом та виконувати додаткову інформаційну роль, допомагаючи читачеві точніше трактувати представлений матеріал [9].

Зображальні компоненти у виданнях класифікуються за двома ключовими критеріями — функціональною роллю та методом розташування, вони в свою чергу поділяються на [6]:

- обов'язкові зображальні матеріали – мають чітко визначену структуру, логічно вибудовану послідовність та підпорядкованість щодо тексту. Вони безпосередньо пов'язані з певними частинами текстового матеріалу, слугуючи для візуалізації ключових даних або доповнення змісту. Їхня роль – допомогти читачеві глибше зрозуміти викладену інформацію;

- необов'язкові зображальні матеріали – не мають суворої прив'язки до конкретних фрагментів тексту, отже, їх можна розміщувати де завгодно: на будь-якій сторінці, в кінці видання або на окремому розвороті. Їхня основна функція – естетичне оздоблення або додаткове інформаційне наповнення.

Враховуючи тематику та стилістичне призначення, зображальні матеріали поділяються на такі види [9]:

- документальні – фотографії, відскановані архівні матеріали, історичні ілюстрації. Вони використовуються для підтвердження фактів, надання автентичності та достовірності видання;

- тематичні – зображення, які відповідають загальній темі публікації та сприяють розкриттю її змісту (наприклад, ілюстрації до художніх творів, наукові діаграми, схеми тощо);

- абстрактні – графічні елементи, декоративні візуальні рішення, текстури, орнаменти, які формують загальний настрій видання та виконують естетичну функцію, не маючи конкретного інформаційного наповнення.

Уміле поєднання цих видів зображальних матеріалів позитивно впливає на візуальне сприйняття видання, підвищуючи його інформативність та привабливість для читача.

Перед відправкою видання в друкарню, готується план-проект його оформлення. Над ним працюють художній редактор спільно з головним редактором, залучаючи технічного редактора, що надає консультації з технічних питань.

У цьому проєкті зазначаються всі важливі параметри видання: розташування елементів, перелік складових частин та їх властивості, способи виготовлення друкарських форм, метод друку і використані засоби оформлення. Під час створення плану беруться до уваги поточні технічні вимоги друкарні, наявність матеріалів для роботи та запланований бюджет.

При створенні дизайн-проєкту художнє навантаження різних видів тексту та ілюстрацій відрізняється. У деяких випадках дизайн може радикально впливати на авторський задум, що обумовлює існування двох протилежних підходів до оформлення науково-популярних видань [7]:

- пасивна теорія – передбачає нейтральну презентацію авторського матеріалу без активного втручання в його структуру. Головний акцент робиться на легкості читання та комфортності сприйняття, а дизайн виступає у ролі підтримки. Читач має можливість знайомитися з матеріалом у будь-якій послідовності, не піддаючись нав'язаним візуальним акцентам;

- активна теорія – виходить з того, що оформлення є не просто додатковим, а ключовим компонентом проєкту. Дизайн-проєкт розробляється як цілісна концепція, що включає єдину композиційну структуру, яка може навіть передувати написанню тексту. Макет та візуальні елементи створюються одночасно з роботою над змістом, що дозволяє досягти гармонійного поєднання графічної та текстової частини.

Між цими двома шляхами можна відшукати компромісні рішення, пристосовані до різних типів публікацій, включаючи науково-популярну літературу. Під час створення дизайн-проєкту оформлення беруться до уваги такі ключові моменти [11]:

- загальний обсяг текстової частини;
- співвідношення тексту та ілюстрацій, що впливає на баланс між візуальною складовою та змістом;
- структурна організація тексту та його узгодженість;

- кількість рубрик та принципи їх побудови, що визначають навігацію у виданні;
- послідовність розташування матеріалу відповідно до способу читання (вільного, розворотного або фіксованого);
- взаємодія тексту та ілюстрацій, їх взаємний вплив на розуміння змісту;
- логічний порядок зображень та окремих ілюстрацій;
- серійність видання та наявність єдиних стилістичних елементів для візуальної цілісності.

Ретельний облік цих факторів дає змогу створити оптимальний дизайн-проект, який не лише підтримує загальну ідею видання, але й полегшує комфортне та ефективне сприйняття інформації читачами.

Зважаючи на зазначені аспекти, ключовим є також аналіз цільової аудиторії та функціонального призначення видання. Визначення дизайну, структури та стилю має бути спрямоване на задоволення потреб і передбачень читачів, сприяючи комфортному засвоєнню інформації.

Не менш важливими факторами є [8]:

- специфіка інформаційного наповнення (наукові дослідження, аналітичні огляди, розважальний контент та інше), що зумовлює манеру викладу;
- жанрові особливості та тематика контенту, які впливають на архітектоніку матеріалу;
- типологічні характеристики видання, що сприяють формуванню відповідної візуальної ідентичності.

Дизайн-проект зазнає поступових змін протягом усього редакторського циклу, пристосовуючись до трансформацій у текстових та ілюстративних складових. Кожне виправлення орієнтоване на покращення візуальної єдності та відповідності суті.

Першочергове завдання редактора – досягти цілковитої гармонії між поліграфічними рішеннями, графічним оформленням та контентом видання. Дизайн, незалежно від специфіки жанру та формату, повинен не тільки

захоплювати, але й полегшувати, а також поглиблювати сприйняття літературного матеріалу.

Перш за все, встановлюються ключові розмірні параметри видання: загальний обсяг, формат та кількість шпальт. Обсяг обчислюється окремо для кожної структурної частини, а також для всього видання.

У випадку, коли під час обчислення обсягу книги з'ясовується, що він не кратний цілому друкованому аркушу, технічний редактор проводить корегування елементів оформлення для досягнення потрібного формату. Це може передбачати зміну міжрядкового інтервалу, шрифтів, полів чи інших складових верстки, з метою відповідності обсягу цілому числу друкованих аркушів або їх частині.

Наступним кроком у процесі дизайну є підбір та використання шрифтів, ілюстрацій, методів розташування матеріалів, акцентування тексту та організації рубрик. Цей етап формує візуальний каркас видання, що полегшує його розуміння.

Завдання технічного редактора полягає у виборі відповідного формату видання, беручи до уваги його вид, цільову аудиторію, технічні аспекти дизайну, доступне обладнання та відповідність державним нормам. Врахування цих аспектів необхідне для досягнення найкращого результату в оформленні видання.

На наступному етапі художньо-технічного редагування відбувається підбір шрифтів для всіх текстових складових видання. Йдеться про заголовки, основний та додатковий текст, колонтитули та службові частини. Ключовим моментом є гармонійне поєднання шрифтів та їх кеглів, що відображає ієрархію видання.

З цією метою готується список робіт, що містить повний перелік назв на всіх рівнях. Це включає в себе все: від назв основних розділів до найдрібніших фрагментів та рубрик.

Шрифт відіграє важливу роль у зручності сприйняття інформації та загальному естетичному враженні від видання. Вибір шрифту –

відповідальність художника або редактора, які враховують такі ключові аспекти [7]:

- насиченість символів, їх колір, кегель та гарнітура;
- міжлітерний інтервал, проміжки між словами та рядками, що безпосередньо впливають на легкість читання;
- способи акцентування тексту (наприклад, напівжирний шрифт, курсив або підкреслення);
- вирівнювання тексту (по лівому або правому краю, по центру чи за шириною);
- загальна структура тексту, його композиція, а також інші візуальні компоненти, які допомагають сформувати єдину структуру видання.

Художні редактори приділяють надзвичайну увагу графічному оздобленню видання, створюючи детальний план ілюстрування. У межах цього плану вони обирають текстові фрагменти, що потребують доповнення зображеннями. Наприклад, для обкладинки або заголовків визначаються ілюстрації, які займають певну площу сторінки, повністю або частково.

Робота редактора із зображеннями варіюється залежно від типу публікації. У літературно-художніх виданнях художній редактор підбирає ілюстрації, що відповідають змісту тексту, а також визначає потрібні фрагменти для пояснення та доповнення. Після цього він замовляє ілюстрації художнику, оцінює їх якість і формує текстовий супровід.

У науково-популярних виданнях ілюстрації можуть бути різними за типами, а саме [13]:

- реалістичні – фотографії або малюнки, що точно відтворюють реальність;
- формальні – перебільшене або стилізоване відображення реальності;
- інфографіка – графіки, діаграми, креслення та інші візуальні засоби для наочності;
- монтаж – комбінування різних елементів для створення цілісного образу.

Художні редактори повинні чітко розуміти роль ілюстрацій у науково-популярних виданнях, оскільки вони суттєво покращують розуміння складної інформації та сприяють її засвоєнню.

Відтак, коли текстовий блок та візуальна складова готові, технічний редактор визначає потребу у [7]: ініціалах, кінцевій сторінці, відступах, заголовках, прихованій рубрикації (невираженому поділі на частини без явних рубрик) та інших компонентах, що допомагають структурувати видання.

Одним з ключових обов'язків технічного редактора є створення рубрикації видання та формування змісту, що дозволяє упорядкувати матеріал для полегшення сприйняття читачем.

У науково-популярних виданнях структура та дизайн розробляються так, щоб наукова інформація подавалася коректно та доступно, не ускладнюючи її розуміння, водночас додаючи елементи, що заохочують зацікавленість читача.

Відтак, значення художньо-технічного редагування є критично важливим. Головною метою дизайну є зрозуміле відображення змісту тексту за допомогою усіх доступних поліграфічних засобів та композиції, а також створення художньо-поліграфічної форми, яка найбільшою мірою відповідатиме запитам читацької аудиторії.

Висновки до розділу 2

Художньо-технічне оздоблення відіграє вирішальну роль у формуванні науково-популярного видання, оскільки воно задає його візуальну привабливість, полегшує сприйняття та відповідає видавничим правилам і стандартам. Художньо-технічна редакція – це низка процедур, спрямованих на перетворення авторського тексту на структуровану графічну форму, що відповідає актуальним нормам і стандартам друку. Вибір типографічних рішень, розміщення тексту та зображень, злагоджене поєднання шрифтів

і малюнків – усе це визначає зовнішній вигляд видання та його вплив на читачів.

Ключовим правилом оформлення науково-популярних видань є підтримання візуальної цілісності авторського тексту та рівнозначності всіх його компонентів. При цьому акценти варто ставити не лише шрифтовими виділеннями, а й через ефективне використання композиційних та графічних прийомів.

Ілюстрації у науково-популярній літературі надзвичайно важливі, бо виконують не тільки естетичну, але й інформативну функцію. Вони – невіддільна частина контенту видання, передаючи наукову інформацію нарівні з текстом. Використання ілюстрацій допомагає зрозуміти складні поняття, забезпечує наочність та стимулює пізнавальний інтерес читачів. Уміле поєднання тексту, графіків, схем, таблиць та інших візуальних матеріалів дозволяє не лише виділити основні ідеї видання, а й зробити наукову інформацію доступнішою та захопливішою для широкої аудиторії.

Окрім цього, вагомим моментом художньо-технічного втілення є відповідність книги її цільовому читачеві. Врахування віку, досвіду та особливостей сприйняття читачів дозволяє підібрати найкращі способи подання інформації. Скажімо, для дитячих науково-популярних книжок доречно використовувати яскраві кольорові малюнки, великі шрифти та прості графічні зображення, натомість для більш підготовлених читачів акцент робиться на детальних схемах, графіках, чіткому та лаконічному оформленні.

Отже, художньо-технічне оформлення науково-популярних видань є критично важливим етапом у їх створенні, що поєднує естетичний, смисловий та інформаційний аспекти. Грамотний вибір поліграфічних матеріалів, шрифтового дизайну, ілюстрацій та загального дизайну сприяє не тільки візуальній привабливості книги, але й ефективному переданню наукових знань широкому загалу.

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЄКТУ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО ВИДАННЯ «ЗНАЙ НАШИХ. УКРАЇНСЬКІ ПЕРСОНАЛІЇ, ЯКИХ ВАРТО ПАМ'ЯТАТИ»

3.1 Опис цільової аудиторії науково-популярних видань

Оформлення друкованих видань має велике значення, бо воно залежить від їхнього типу, цільової аудиторії та суспільного значення. Це питання стає особливо актуальним в контексті появи нових видавництв і зростання конкуренції на ринку. Розвиток суспільства тісно пов'язаний з прогресом науки, здобутки якої знаходять своє відображення в наукових і науково-популярних виданнях. Водночас ці видання не тільки документують наукові відкриття, а й стимулюють подальший розвиток знань. Саме тому якісна підготовка таких видань є вкрай важливою, адже від неї залежить їхня доступність, зрозумілість та вплив на читача.

Кожна книга посідає своє місце у системі наукового та публіцистичного знання. Її цінність — як наукова, так і практична — визначається змістом, тематикою та способом подачі. Саме ці аспекти формують загальний характер видання, який відображається в його оформленні та визначає його сприйняття читачем.

Для фахового оформлення науково-популярних видань потрібно застосовувати системний підхід, який передбачає необхідність підготовки цілісного і гармонійного видавничого продукту, який у повній мірі виконуватиме комплекс своїх функцій; відкритість редактора, творців художнього-графічного контенту до нових знань і трендів у науці та оформленні, розуміння потреб читацької аудиторії та побажань автора щодо ілюстративних сенсів.

Системні вимоги до оформлення науково-популярних видань здебільшого стосуються таких аспектів [9]:

– читабельність тексту – потрібно підбирати чіткий, зручний для сприйняття шрифт, незалежно від його гарнітури. Головне – уникати надто дрібного чи нерозбірливого тексту;

– ширина полів – бажано залишати не менше 2 мм з кожного боку, що поліпшує візуальне сприйняття матеріалу;

– виділення ключових елементів – важливі терміни, дати, цитати можна позначати курсивом, напівжирним шрифтом чи кольоровими акцентами для кращого запам'ятовування;

– оформлення заголовків – заголовки варто виділяти за допомогою напівжирного шрифту або іншого кольору, щоб підкреслити їхню значущість;

– структурованість тексту – немає потреби перевантажувати текст прямими формулюваннями, надмірними цитатами чи висновками, оскільки читач поступово аналізує та запам'ятовує інформацію;

– використання ілюстрацій – зображення, діаграми та інші візуальні елементи відіграють важливу роль, дозволяючи читачеві робити «паузи» під час читання та легше засвоювати матеріал завдяки наочному поданню інформації.

Недостатня увага до оформлення книги може призвести до невідповідності між її змістом та візуальним виглядом, що ускладнює розуміння та використання друкованого матеріалу. Окрім того, більшість авторів, будучи фахівцями у своїй науковій галузі, зазвичай не мають достатнього досвіду в дизайні, тому покладаються на професіоналізм художніх та технічних редакторів.

Структура та композиція науково-популярних видань значною мірою залежать від ілюстративного матеріалу. Ілюстрації можна поділити на науково-концептуальні (графіки, діаграми, схеми, що роз'яснюють дослідження) та документальні (фотографії, архівні зображення, історичні джерела). До вибору й розташування ілюстрацій висуваються певні вимоги:

вони повинні відповідати змісту, сприяти кращому розумінню матеріалу та бути зручними для читача.

3.2 Аналіз тенденцій попиту на науково-популярні видання серед дорослих та дітей

Читання науково-популярних видань – ключовий засіб для підвищення освіченості людей в науковій сфері, а ще вагомий аспект культурного росту особистостей. Зважаючи на роль цього виду літератури, особливо в епоху стрімкого розвитку цифрових інновацій та легкого доступу до інформації онлайн, необхідно дослідити зміни в тому, як різні вікові групи сприймають і використовують науково-популярні матеріали. Це дослідження, проведене в контексті загальноукраїнського соціологічного аналізу читацької активності серед дітей та дорослих у 2024 році, дозволяє нам оцінити теперішню ситуацію з читанням науково-популярної літератури та окреслити ключові тенденції та обставини, що зумовлюють попит на подібні видання [5].

Відповідно до підсумків загальноукраїнського соціологічного аналізу, у дорослого контингенту спостерігається певна тенденція щодо вживання науково-популярної літератури. В цілому, повнолітні читачі проявляють чималу зацікавленість цим жанром, проте віддають перевагу йому особи, які здобули вищу освіту або зайняті у фаховій діяльності, дотичній до науки чи технічної сфери.

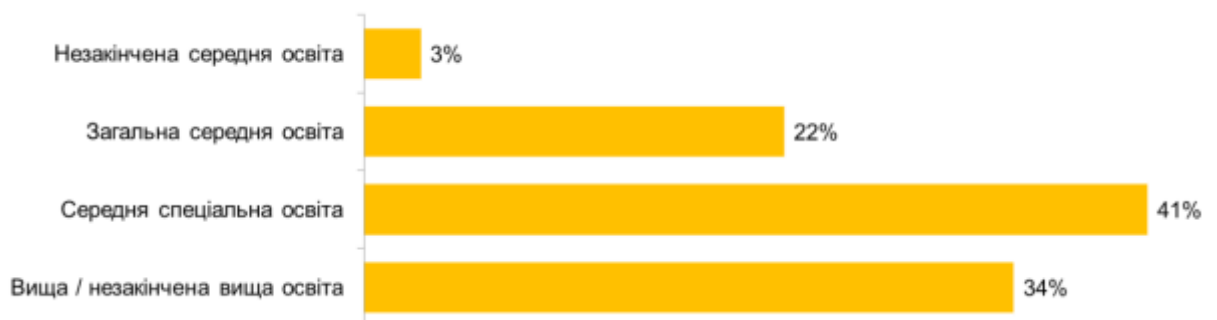

Рисунок 3.1 – Рівень освіти респондентів [5]

Впродовж останніх п'ятьох років фіксується підвищення зацікавлення науково-популярними виданнями серед наймолодшої категорії дорослого населення (18-34 роки). Цей феномен обумовлюється збільшенням доступу до наукових матеріалів через цифрові платформи та соціальні мережі, що дає змогу цікавитися новими науковими досягненнями без необхідності звертатися до специфічних наукових публікацій. Результати дослідження додатково засвідчують, що цей жанр літератури є особливо актуальним для тих, хто має намір підвищити свою кваліфікацію або цікавиться актуальними досягненнями у конкретних галузях знань. Серйозним чинником, що стримує ширше розповсюдження науково-популярної літератури серед дорослого населення, є недостатня кількість видань, котрі відповідали б їхнім інтересам чи науковим запитам. Разом з тим, інтернет-ресурси, включаючи науково-популярні блоги, відео-лекції та онлайн-курси, стрімко набирають популярності, що може свідчити про перехід до нових форм наукової популяризації.

Стосовно малечі та підлітків, висновки дослідження свідчать, що науково-пізнавальні книжки й періодика дедалі частіше стають елементом шкільної та позашкільної освіти. Але ступінь зацікавлення такою літературою залишається неоднаковим. Дітлахи молодшого віку (від 6 до 12 років) залюбки беруться до інтерактивних науково-популярних видань, які містять чимало ілюстрацій, діаграм, головоломок, а також доповнені реальними експериментами. Ці видання значною мірою сприяють популяризації науки серед дітей, зокрема завдяки формуванню захопливих та вражаючих оповідей про наукові досягнення.

Для підлітків (від 13 до 17 років) характерним є більш серйозне ставлення до науково-популярної літератури. Вони переважно вибирають книжки, що дозволяють дізнатися глибше про конкретні наукові теми, які їх хвилюють, зокрема у сферах, пов'язаних із сучасними технологіями, космосом, біологією чи екологією. Ці видання мають не тільки освітній характер, але й

підтримують розвиток критичного мислення та зацікавлення науковими дослідженнями [5].

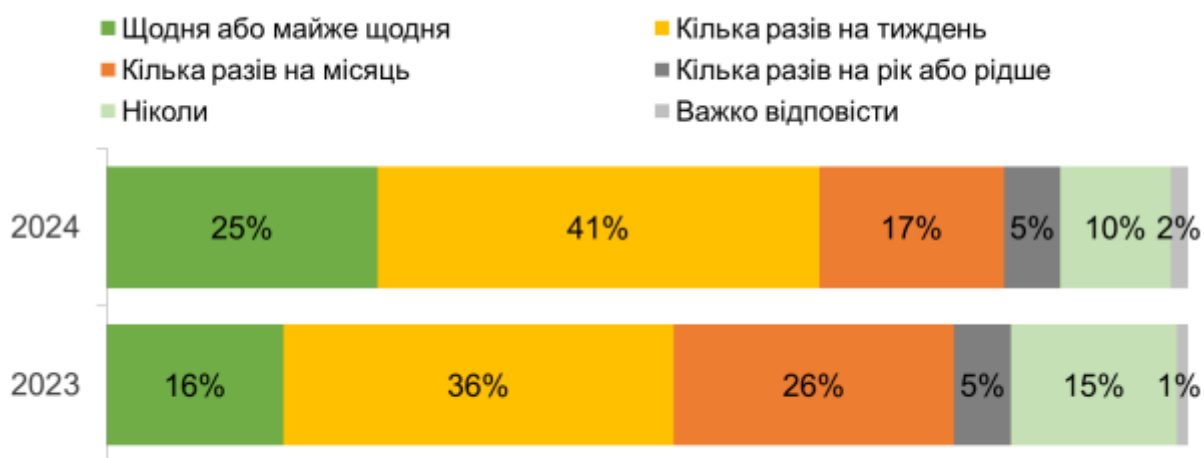

Рисунок 3.2 – Читання як дозвілєва практика, 2024-2023 рр., %
респондентів 6-17 років [5]

Втім, одна з проблем, яка постає в цьому контексті, – це недостатня кількість доступних видань, що відповідають віковим потребам та інтересам дітей і підлітків.

Однією з ключових тенденцій, що вимальовується з аналізу результатів, є збільшення зацікавленості електронними форматами науково-популярних видань (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Читання різних видів книжок, 2024-2023 рр. % респондентів віком 16+ [5]

З огляду на технологічний прогрес та повсюдне використання мережі Інтернет, електронні версії науково-популярних праць перетворилися на важливий засіб для розповсюдження наукових знань серед широкого загалу. Зокрема, молоде покоління демонструє схильність до електронних книг, адже вони практичніші в користуванні, не потребують багато простору та надають доступ до великого обсягу інформації через інтернет-мережу. Разом з тим, друковані книги, хоча й залишаються популярними, особливо серед старших людей, останнім часом втрачають свої позиції, поступаючись цифровим форматам. Це зумовлено зручністю електронних видань, а також наявністю мультимедійних додатків, що підтримують інтерес до наукових питань.

Попри помітну прихильність до науково-популярної літератури, розповсюдження її в Україні стримують певні чинники. Перший – це брак якісної та економічно вигідної продукції, яка б відповідала актуальним стандартам наукової популяризації. Другий – обмежене фінансування наукових видань, що негативно впливає на їхню реалізацію та доступність для широкого загалу. Варто згадати і про деякі соціальні групи, зокрема, старших людей, котрі можуть відчувати труднощі з цифровими версіями, що важливо враховувати при розробці нових видань.

Структура літературних уподобань за жанрами наведена на рис. 3.4, 3.5.

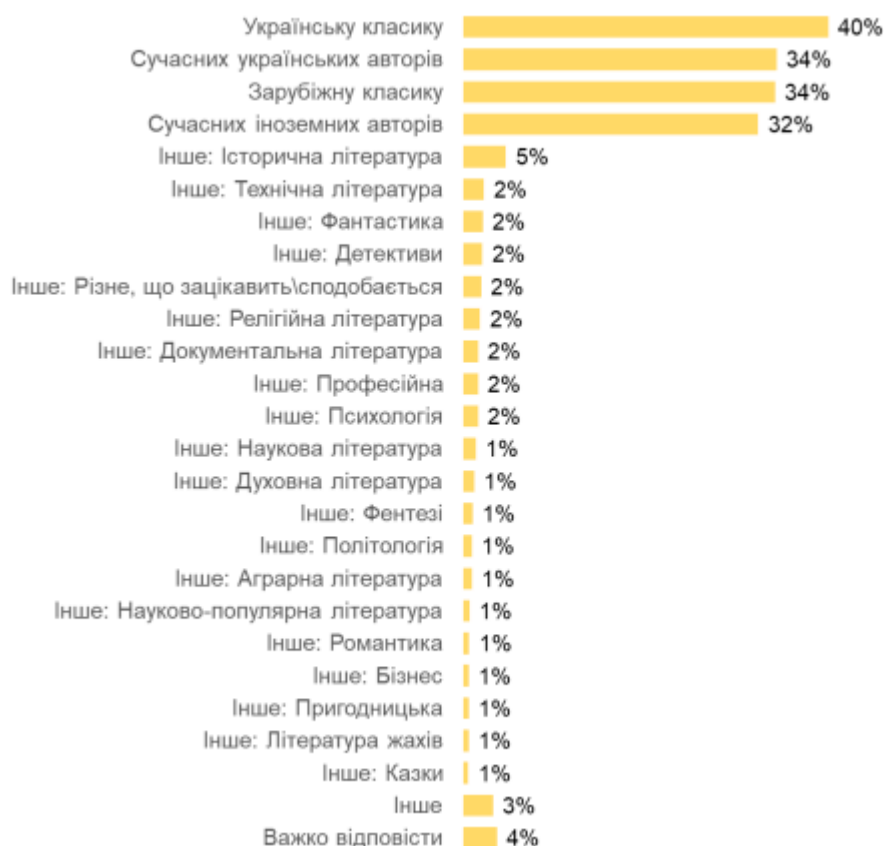

Рисунок 3.4 – Література для читання, 2024 р. % респондентів 16+ які читають книжки [5]

Рисунок 3.5 – Література для читання, 2024 р. % респондентів віком 6-17, що читали книжки [5]

Майбутнє науково-популярних видань вбачається у розробці модернізованих та інтерактивних форм, що відповідають сучасним медіа-запитам. Це включає в себе мультимедійні видання, інтерактивні додатки та контент, який гнучко налаштовується під різноманітні вікові категорії. Також потрібно активізувати співпрацю між науковими установами та видавництвами для втілення спільних проєктів, націлених на розповсюдження наукової інформації серед різних соціальних груп.

Динаміка зацікавлення науково-популярною літературою серед дорослих та дітей, відповідно до результатів загальноукраїнського соціологічного дослідження, розкриває важливі тенденції, що описують сучасний стан цього жанру. Цікавість до науково-популярних видань продовжує збільшуватися, що вказує на підвищення рівня наукової освіченості населення та зростаючий попит на наукові знання серед широких кіл громадян. Водночас, для забезпечення подальшого розвитку цієї сфери важливо вирішити певні проблеми, включаючи вдосконалення видавничих процесів, збільшення фінансування та розширення доступу до літератури в цифровому форматі.

Наведемо характеристику одних з найпопулярніших книжок із науково-популярних книг, які стали справжніми бестселерами [18]:

- “Зброя, мікроби і сталь” Джареда Даймонда – дослідження еволюції людської цивілізації через призму екологічних та біологічних факторів. Видання пояснює чому один народ мав багато успіхів, а інший – ні. Це масштабне і водночас доступне відкриття історії людства.

- “Коротка історія майже всього на світі” Білла Брайсона – автор розглядає наукові концепції, починаючи від створення Всесвіту і до зародження життя на Землі пояснюючи складні наукові явища, що викладені в простій та доступній формі.

– “Оповідь предка” Річарда Докінза – важка праця еволюції в біології, яка розглядає, як генетика впливає на розвиток життя та поведінки різних організмів. Ця книга для тих, хто хоче зрозуміти теорію еволюції.

– “Теорія за 30 секунд” Пола Прасонса – книга, яка пропонує короткі, але лаконічні пояснення основних наукових теорій із різних областей, яка дає можливість швидко ознайомитись з важливими досягненнями науки.

На прикладі цих книг можна зрозуміти, що науку не тільки популяризують, але й стимулюють більш глибоке розуміння важких ідей, що є важливим для розвитку науки в оточенні.

3.3 Концепція науково-популярного видання «Знай наших. Українські персоналії, яких варто пам’ятати»

Стан науково-популярних видань безпосередньо залежить від поступу науки як на державному, так і на міжнародному рівнях. В Україні наука переживає непрості часи через недофінансування та системні проблеми, що негативно позначається на показниках якості, спричиняє відтік професіоналів. За цих обставин формується й дефіцит джерельної бази для випуску науково-популярних видань.

Видання науково-популярного спрямування відіграють важливу роль у донесенні наукових знань до широких мас. При проектуванні цього типу видань необхідно дотримуватися принципу об’єктивності та уникати поширення псевдонаукових течій, котрі не мають наукового визнання. Наприклад, світове наукове товариство не визнає ефективність гомеопатії, тому науково-популярні видання не рекомендують її як спосіб лікування [8]. Водночас для України за теперішніх обставин війни, яку росія почала проти нашої Батьківщини у 2014 році вторгненням збройних сил на територію АР Крим, і у тому ж році захопленням територій Донбасу, нагальною є історична тематика, покликана поширити більше історичних фактів і допомогти прихильникам демократії в Україні та світі зрозуміти провалля між режимом

деспотизму, диктатури, історично властивому росії, та устроєм демократії, який так ревносно відстоює патріотично налаштована частина народу України та людства. І для швидшого поширення прогресивних знань та охоплення більшої аудиторії, важливо давати інформацію у легкій формі сприйняття. Тому підготовка і випуск науково-популярних видань для досягнення цієї мети є своєчасним та актуальним. Це і визначає релевантність проєкту видання, виконання якого передбачено у дипломній роботі.

Передусім наголосимо на засадничих принципах, які покладено в основу підготовки проєкту видання «Знай наших. Українські персоналії, яких варто пам'ятати».

Популяризація науки передбачає представлення наукових знань у зрозумілій та сучасній формі для широкого загалу. Це стосується різноманітних галузей, від фізики та хімії до соціальних, історичних наук, і допомагає людям зрозуміти, як наукові здобутки впливають на їхнє життя та суспільство в цілому. Науково-популярна література пояснює природу явищ, сприяючи формуванню об'єктивного світогляду та підвищенню рівня наукової грамотності серед населення.

Для ефективного просування науково-популярних видань необхідно брати до уваги сучасні тренди в медіа та комунікаційних технологіях. Застосування цифрових платформ, соціальних мереж та мультимедійного контенту сприяє залученню більшої аудиторії та підвищенню зацікавленості наукою. Важливо також створювати якісний та достовірний контент, який відповідає потребам та інтересам різних цільових аудиторій.

Науково-популярні видання відіграють надзвичайно важливу роль, перетворюючи складні наукові дані на зрозумілий матеріал, не змінюючи його суті й не втрачаючи коректності. Популяризація науки – це як переклад специфічних знань мовою, зрозумілою для широкого загалу, в тому числі й для тих, хто не має наукової освіти. Головна мета популяризаторів –

перетворити академічні, формалізовані наукові дані на захопливий та зрозумілий контент, що спонукає до зацікавлення та бажання дізнатися більше.

Популяризація науки може бути призначена як для широкої аудиторії, так і для певних груп, наприклад, для молоді чи фахівців, які хочуть розширити свій світогляд. Це ефективний інструмент навчання, який сприяє розвитку критичного мислення, розумінню складності довколишнього світу та усвідомленню його принципів.

Крім навчальної функції, науково-популярна література також виконує соціальну місію – збільшує рівень наукової грамотності в суспільстві, допомагаючи людям відрізнити достовірну інформацію від лженаукових ідей. Таким чином, вона сприяє створенню свідомого суспільства, здатного приймати обґрунтовані рішення на основі наукових фактів.

Сучасні науково-популярні публікації мусять відповідати високим стандартам якості, поєднуючи інформативність, легкість сприйняття та привабливе оформлення. Важливо, щоб такі видання були не тільки джерелом знань, а й зручними у користуванні, відповідали потребам аудиторії та сучасним тенденціям медіаспоживання.

У запроєктованому виданні зібрана інформація про видатних особистостей історії України, які зробили значний внесок у розвиток нації та її боротьбу за незалежність. Серед них – визначні діячі, чий внесок мав ключове значення в різні етапи історії країни. Костянтин Острозький, видатний князь XVI століття, він був меценатом культури та засновником Острозької академії та здійснив вагомий внесок у розвиток освіти та культури, а також активно підтримував православ'я всупереч польському католицизму. Петро Дорошенко – гетьман війська запорозького, доклав великі зусилля для збереження автономності України в період глибокого політичного занепаду, оскільки територія України була поділена між такими державами, як Польща,

Османська імперія та Московія. Для нього було важливим зберегти незалежність українських земель. Павло Скоропадський, гетьман та політичний діяч Української держави в 1918 році, очолив перший державний устрій незалежної України, також організував державний апарат України в умовах Першої світової війни. Степан Бандера, який був лідером українського націоналістичного руху XX століття, став символом боротьби за незалежність в умовах радянського режиму. Його позиція щодо національного суверенітету та діяльність в Організації українських націоналістів (ОУН) стали важливими в період Другої світової війни. Кожен з героїв книги зробив вагомий внесок у формування нашої держави та її незалежності, а також національної ідентичності, і це варто того, щоб надалі просувати їхні здобутки в сучасний простір, саме для цього і запроєктовано видання.

Враховуючи ці аспекти, розробка концепції науково-популярного видання базується на таких технічних параметрах:

Формат видання: 210×297 мм.

Тип обкладинки: тверда.

Тираж: 1000 прим.

Під час створення проєкту критично важливо неухильно дотримуватися поточних видавничо-поліграфічних вимог, зокрема:

- ДСТУ 3017:2015 Інформація та документація. Видання. Основні види.
- ДСТУ 4489:2005 Видання книжкові та журнальні. Вимоги до форматів.
- ДСТУ 8344:2015 Інформація та документація. Видання. Основні елементи. Терміни та визначення понять.
- ДСТУ 4861:2007 Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості.

Для візуального оформлення видання залучено художника, який використовував провідні графічні програми. Йому поставлено такі завдання:

- створювати ілюстрації для видання загалом або для окремих його частин;
- розробляти технічні креслення та схеми для наочного представлення інформації;
- проєктувати унікальні шрифти для заголовків та ключових елементів;
- художньо оформлювати обкладинку, враховуючи загальний стиль видання;
- адаптувати графічні матеріали для друку та цифрового використання.

Adobe Photoshop – один з найпоширеніших графічних редакторів для дизайнерів, розробників вебсайтів, фотографів, творців контенту та інших фахівців творчих сфер. Цей надпотужний додаток активно застосовується для обробки та редагування зображень, ретушування фото, компоновання візуальних складових, створення графічних макетів, а також верстки та дизайну різних друкованих і цифрових матеріалів. Завдяки своїй багатофункціональності та широкому спектру інструментів, Photoshop виступає ключовим інструментом для досягнення високоякісних результатів у графічному дизайні та візуальному контенті [11].

Функціонал Adobe Photoshop містить великий арсенал інструментів, що дозволяють здійснювати редагування зображень на професійному рівні та формувати візуальні композиції [12]:

- редагування фото – програма дає змогу змінювати інтенсивність кольору, коригувати співвідношення сторін, налаштовувати контраст і яскравість, а також виконувати інші дії для покращення якості зображень;
- шари – опція працювати з окремими компонентами зображення незалежно один від одного, формуючи багат шарову композицію. Це дозволяє редагувати поетапно та безпечніше вносити зміни;
- маски – інструмент для тимчасового приховування окремих фрагментів шару, що дає можливість редагувати зображення без його остаточного видалення або модифікації;

– колажі та робота з композицією – програма пропонує всі необхідні засоби для створення складних колажів та поєднання різних елементів в єдину гармонійну композицію.

Завдяки своїм великим можливостям Adobe Photoshop є оптимальним інструментом для покращення ілюстрацій в інтерфейсах користувачів, забезпечуючи їм не лише високу функціональність, але й естетичний вигляд. Цей інструмент також активно застосовується для створення графічних матеріалів, що відповідають вимогам сучасного дизайну та потребам різноманітних сфер.

З метою візуального втілення видання застосовано Adobe InDesign — професійний програмний засіб для дизайну та верстки. Він дає змогу конструювати різноманітні друковані та цифрові матеріали, зокрема журнали, брошури, книги, електронні видання та ілюстровані публікації.

Основними функціональними можливостями Adobe InDesign є [15]:

– дизайн тексту – редагування, форматування та стилізація текстових фрагментів з використанням різних гарнітур та стилів, що дає змогу досягти гармонійного вигляду публікацій;

– верстка та дизайн – створення професійних макетів для як друкованих, так і цифрових видань, з можливістю точного розміщення елементів на сторінці;

– робота з кольором – забезпечення точного управління колірними схемами, що відповідають вимогам до друку, а також для створення візуальної привабливості в цифрових форматах;

– графіка та зображення – інструменти для опрацювання та інтеграції графічних елементів, таких як ілюстрації та фотографії, з можливістю їх редагування безпосередньо в програмі;

– стилі та автоматизація – використання стилів для швидкого й узгодженого форматування тексту, заголовків та інших елементів, що суттєво прискорює процес верстки та знижує ризик помилок;

- експорт та публікація – зручний експорт готових матеріалів у різні формати, що дозволяє публікувати та поширювати контент як у цифровому, так і в друкованому вигляді;

- інтеграція з іншими програмами Adobe – можливість взаємодії з іншими продуктами Adobe, як-от Photoshop та Illustrator, для безперебійної роботи з графікою та зображеннями.

Завдяки своїм потужним функціям Adobe InDesign є ідеальним інструментом для створення професійного дизайну та верстки, забезпечуючи високу якість та ефективність у роботі з будь-якими видами публікацій.

Для обробки текстових матеріалів у виданні застосовано текстовий редактор Microsoft Word 2016. Цей програмний продукт має низку переваг, які роблять його придатним для різних задач [10]:

- редагування тексту – надає користувачам широкий спектр інструментів для форматування тексту, включаючи вибір шрифтів, налаштування стилів, вирівнювання абзаців та інші параметри, що забезпечують точне оформлення документів;

- графічні елементи – дозволяє вставляти в документи графіку, зображення, діаграми та інші візуальні компоненти, що сприяють кращому сприйняттю інформації та роблять тексти більш наочними;

- інтерфейс користувача – має зрозумілий та зручний інтерфейс, який можна налаштовувати під потреби користувача, що оптимізує процес створення та редагування документів;

- робота з математичними формулами – підтримує введення, редагування та форматування складних математичних формул, дозволяючи інтегрувати їх безпосередньо в текстовий контент;

- захист даних – включає функції захисту документів, такі як встановлення паролів для обмеження доступу та забезпечення конфіденційності даних.

Завдяки цим можливостям, Microsoft Word 2016 є відмінним рішенням для створення, редагування та захисту текстових матеріалів видання, гарантуючи зручність та ефективність роботи.

Розробка концепту науково-популярного видання вимагає врахування актуальних трендів у дизайні, верстці та застосуванні новітніх технологій. Ключовим моментом є ефективне використання програмного забезпечення, зокрема, Adobe Photoshop, Adobe InDesign та Microsoft Word, яке надає можливість створювати високоякісні графічні компоненти, обробляти зображення та текстові матеріали, зберігаючи при цьому високі стандарти верстки та дизайну. Ці інструменти сприяють досягненню гармонії між візуальним представленням, функціональністю та зручністю для читачів.

3.4 Стратегія популяризації видання «Знай наших. Українські персоналії, яких варто пам'ятати»

Одним з ключових моментів у розробці науково-популярного видання, зокрема, такого як «Знай наших. Українські персоналії, яких варто пам'ятати», є ефективне використання рекламних та маркетингових інструментів. Вони відіграють важливу роль як у сфері маркетингу, так і в процесі редакційно-видавничої діяльності. Для результативного просування видання видавцям необхідно чітко визначити цільову аудиторію та окреслити конкретні цілі для кожного етапу просування, враховуючи потреби та вподобання споживачів.

Існує декілька основних стратегій для просування науково-популярних видань:

- інтернет-ресурси: вебсайти видавництва та спеціалізовані онлайн-платформи є важливим джерелом для поширення інформації про нові випуски. Це дає можливість читачам отримати доступ до анотацій, фотографій, рецензій та інших матеріалів, що допомагає зацікавити потенційних покупців та створити додаткову цінність для видання;

– медіастратегія: для ефективного просування українських видань на сучасному медіаринку необхідно використовувати комплексний підхід, який охоплює як традиційні, так і сучасні медіаплатформи. Важливо поєднувати телевізійні та радіоінтерв'ю, публікації в друкованих ЗМІ з інтерактивними онлайн-форматами, такими як YouTube, TikTok, Instagram та інші платформи, що дозволяють залучити молоду та технічно освічену аудиторію;

– читацькі спільноти та соціальні мережі: активне використання соціальних медіа є критично важливим для залучення уваги до науково-популярного видання. Залучення читачів до онлайн-дискусій, організація опитувань, публікація уривків статей та анонсів сприяють створенню активної читацької спільноти. Це не тільки сприяє підвищенню впізнаваності видання, але й стимулює інтерес до наукових тем серед широкої аудиторії;

– електронна версія видання: незважаючи на те, що науково-популярні видання традиційно найкраще сприймаються у друкованому вигляді, створення електронних версій є важливим кроком у розширенні аудиторії. Це дозволяє читачам з різних країн світу мати доступ до видання на різних пристроях, а також дає можливість продавати книги через різні онлайн-магазини та платформи;

– Завдяки електронним версіям видань видавці можуть розширити охоплення, зробити продукт доступним для міжнародної аудиторії та збільшити обсяги продажів. Одночасно важливо пам'ятати, що поширення електронних версій не замінює необхідності в популяризації друкованих видань, які мають особливу цінність для читачів;

– залучення лідерів думок і культурних діячів: співпраця з відомими українськими культурними та громадськими діячами, чиїм словам довіряють, дозволяє підвищити впізнаваність видання. Відомі особи, які мають велику аудиторію, можуть активно сприяти популяризації нових книг, а також брати участь у рекламних кампаніях та інших заходах, що привертають увагу до науково-популярної літератури.

Вибір правильних каналів для розповсюдження видання є важливим елементом маркетингової стратегії. Дистрибуція через найбільш лояльні канали, такі як спеціалізовані книжкові магазини, культурні заходи, бібліотеки, а також онлайн-платформи, може значно покращити ефективність просування. Крім того, у процесі просування видання необхідно враховувати тактику продажів та стратегії, які дозволяють максимізувати прибутки від реалізації.

Таким чином, успішне просування науково-популярного видання «Знай наших» потребує комплексного підходу, який передбачає використання сучасних медіатехнологій, залучення лідерів думок, а також стратегічне використання електронних та друкованих версій для розширення аудиторії і максимізації продажів.

Висновки до розділу 3

Науково-популярні видання здобули широке визнання та зацікавленість серед читачів різного віку й суспільного стану. Основна читацька аудиторія цих видань — люди, які бажають розширити світогляд не для професійних потреб, а задля власного саморозвитку та зростання обізнаності. Окрім того, вагомую категорією споживачів є фахівці, котрі прагнуть бути в темі останніх наукових здобутків у своїй сфері, прагнучи підвищити рівень своїх професійних навичок.

Ринок науково-популярних видань надзвичайно розмаїтий, охоплюючи широкий спектр тематик та напрямів, від науки й техніки до історії та культури. Втім, незважаючи на цей розвиток, деякі традиційні методи оформлення та структурування видань залишаються незмінними. Зважаючи на швидкий розвиток науки та технологій, редакційно-видавничі процеси також мають адаптуватися до нових потреб сьогодення.

Особливу роль у цьому контексті відіграє поширення Інтернету, що істотно трансформувало попит на науково-популярні видання. Цифрові

технології дали змогу значно збільшити доступність та популярність таких публікацій завдяки новим способам просування, а також завдяки появі електронних версій книг. Це забезпечує значну гнучкість для читачів, оскільки вони можуть отримати доступ до потрібної інформації в будь-який час та у зручному форматі.

Відтак, науково-популярні видання стали доступними в різних форматах, зокрема друковані книжки та електронні версії, що дає можливість значно розширити доступ до літератури для широкої аудиторії. Це не тільки збільшує кількість потенційних читачів, а й сприяє демократизації знань, забезпечуючи доступ до найновіших наукових відкриттів і досягнень.

ВИСНОВКИ

Науково-популярні книжки відіграють важливу роль у процесі пізнання, поєднуючи словесну та наочну інформацію для максимальної результативності. Такі видання вдаються до різних методів, комбінуючи текст із фотографіями, графіками та діаграмами, що покращує не тільки візуальне розуміння, але й сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу. Ілюстрації у науково-популярних публікаціях виконують важливу функцію, не лише як елемент естетики, а й як засіб пояснення складних наукових ідей та подій, роблячи їх зрозумілішими для широкого загалу. Якість цих видань значною мірою залежить від збалансованості між текстом і зображеннями.

Науково-популярна література дає можливість авторам просто й доступно викладати важливі наукові теми, відкриття та досягнення в різних областях знань. Вони можуть бути орієнтовані як на широку аудиторію, що прагне легкого та цікавого контенту, так і на фахівців, які бажають поглибити свої знання в певній сфері. Незважаючи на деяку схожість з науковими публікаціями, науково-популярні видання часто відрізняються стилем викладу та структурою, оскільки передбачають спрощення складних концепцій без втрати їх наукової суті.

На відміну від класичних наукових видань, науково-популярні книги нерідко можуть мати значніші формати та розміри, надаючи авторам ширше поле для розміщення ілюстрацій, графіків і самого тексту. Дизайнерське рішення в таких виданнях часто виступає незалежним, проте зберігає структурованість, сприяючи створенню візуально привабливого та легкого для сприйняття контенту. Водночас важливо пам'ятати про необхідність гармонійного поєднання інформативності та естетики, щоб читач міг винести максимум корисного з представленого матеріалу.

Редагування науково-популярних видань є непростим та багатшаровим процесом, який передбачає всебічний підхід до текстового та візуального оформлення. Редактор зобов'язаний вміло збалансувати текст і зображення, уникаючи інформаційного перевантаження, та забезпечити легке й зрозуміле осягнення матеріалу. Одним з ключових аспектів роботи редактора є підбір відповідного шрифтового оформлення, яке гарантуватиме комфортне читання та візуальну привабливість, а також ретельне редагування тексту з метою покращення його виразності та інформаційної насиченості.

Процес редагування науково-популярного видання передбачає ґрунтовне розуміння жанрових особливостей та вміле поєднання тексту з візуальним компонентом. Текст і зображення мають працювати спільно, підсилюючи один одного. Художнє редагування критично важливе для досягнення візуально-текстової гармонії, що сприяє легкому сприйняттю інформації та формуванню єдиного естетичного образу видання.

Стрімкий розвиток цифрових технологій зумовив радикальні зміни у способах поширення науково-популярної літератури. Сучасні читачі отримали можливість доступу до видань через онлайн-платформи та підписки, що вплинуло на традиційні підходи до розповсюдження книжок. Цифрові формати відкривають перед видавцями нові перспективи: дозволяють зменшити витрати на друк та забезпечити зручний доступ до літератури для максимально широкого кола читачів.

Зміни на ринку видань для популяризації науки – це постійний процес, адже новітні технології, платформи та винаходи безперервно впливають на те, як наука та наукові здобутки стають доступними для широкого загалу. Такі тенденції, як еволюція електронних форматів, використання інтерактивних медіа та нові способи просування, додають цьому процесу ще більше динаміки та захопливості. Відтак, науково-популярні видання відкривають широкі можливості для подальшого зростання завдяки сучасним підходам до

редагування, розповсюдження та взаємодії з читачами, що, в свою чергу, сприяє поширенню наукових знань серед населення.

Збільшення пропозиції науково-популярних видань сприятиме зацікавленню наукою у різних вікових груп, від дітей до людей старшого віку, що стимулюватиме розвиток критичного мислення та інтелектуальної освіченості. У майбутньому науково-популярні видання отримають ще більший потенціал для розвитку та впливу, але це все залежить від адаптації до змін у медіапросторі та прагнення до створення якісного контенту.

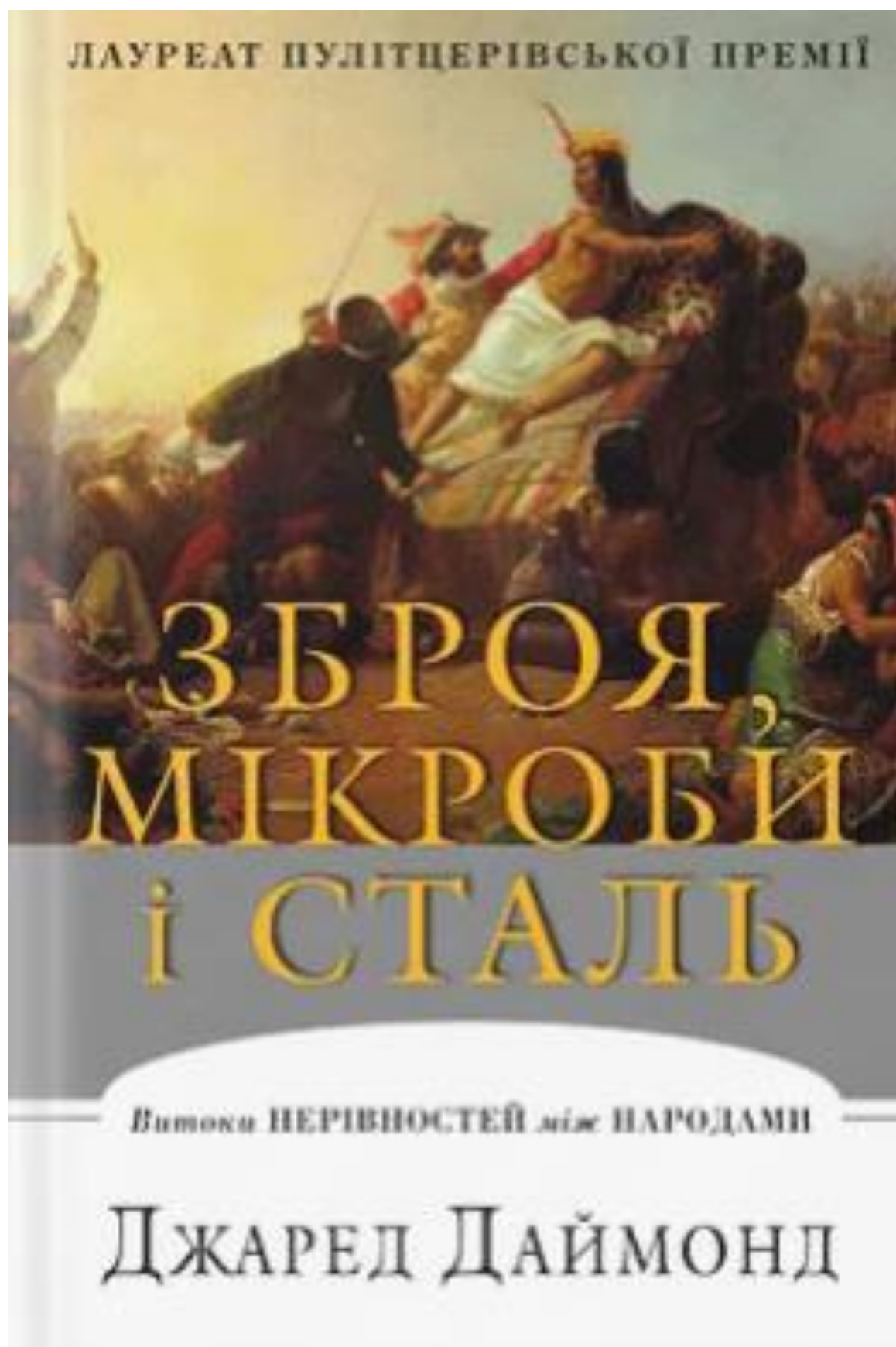
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДСТУ 3017:2015 Інформація та документація. Видання. Основні види.
2. ДСТУ 4861:2007 Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості.
3. ДСТУ 8344:2015 Інформація та документація. Видання. Основні елементи. Терміни та визначення понять.
4. ДСТУ 4489:2005 Видання книжкові та журнальні. Вимоги до форматів.
5. Аналітичний звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження рівня читання дітей та дорослих у 2024 році. На замовлення Українського інституту книги. Київ, 2024. 45 с. URL : <https://surl.li/errvqw> (дата звернення: 25.03.2025).
6. Вісник. Збірник статей Київського міжнародного університету. Журналістика. Медіалінгвістика. Кінотелемистецтво. 2024. № 2. С. 285-28
7. Задорожна О. Загальна характеристика науково-популярних журналів в Україні: класифікація видань. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 55. С. 186–189.
8. Іваницька М. Популяризація наукового контенту в Україні: на прикладі «Моя наука», «Куншт», «Громадське» (наука). *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”: журналістика*. 2021, с. 24-32. URL : https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/may/23696/6_0.pdf (дата звернення: 16.03.2025).
9. Йордан Г. М. Композиційно-графічні особливості українських науково-популярних видань. *Регіональна журналістика: реалії, виклики, перспективи*: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, 15 квітня 2021 року). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. С. 102-107.
10. Космацька Н. В., Карплюк Т. П. Мультиmodalність науково-популярних текстів (на матеріалі французької мови). *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Сер.: Філологія. Журналістика*. 2023. Т. 34 (73), № 2. С. 81–86.

11. Куруца О.С., Нелюбов В.О. Основи інформатики Microsoft Word 2016 : навчальний посібник. Ужгород: ДВНЗ УжНУ, 2018. 96 с.
12. Мельник А. М. Робота редактора з текстовим контентом видання (на прикладі книги про видатних українських політичних діячів): курсова робота. Київ: Фаховий коледж «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, 2024. 40 с.
13. Методика підготовки до друку текстів для наукових, науково-популярних, довідкових та навчальних видань. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1185> (дата звернення: 15.11.2024).
14. Науково-популярні видання. URL: <https://studfile.net/preview/5264486/page:65/> (дата звернення: 11.10.2024).
15. Огляд функцій Adobe Photoshop. URL: <https://helpx.adobe.com/ua/photoshop/using/whats-new/2024.html> (дата звернення: 18.10.2024).
16. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи: навчальний посібник. Львів: Афіша, 2001. 416 с.
17. Полковенко Т. В. Особливості редагування науково-популярних текстів для публікації в мережі Інтернет. Інтегровані комунікації. 2016. Вип. 1. С. 66-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/integcommu_2016_1_13 (дата звернення: 28.09.2024).
18. Список кращої науково-популярної літератури українською мовою. Цікаві книжки про науку, які точно варто прочитати URL: <https://lexika.com.ua/lists/science> (дата звернення 01.05.2025)
19. Стоволос Н. О. Взаємозв'язок текстового та ілюстративного матеріалів у наукових виданнях. *Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія*. 2007. № 1. С. 75-78. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/1> (дата звернення: дата звернення: 26.09.2024).
20. Текстові видання. URL: https://blog-doc-edu.blogspot.com/p/blog-page_3607.html (дата звернення: 26.09.2024).

21. Теорія і практика редагування : навч. посіб. / С. В. Гузенко. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. 220 с.
22. Тимошик М. С. Книга для автора, редактора і видавця : практичний посібник / 2-ге вид. стереотипне. Київ : Наша наука і культура, 2006. 560 с.
23. Тимошик М. С. Художнє редагування : теоретичні та практичні аспекти. Київ : Наша культура і наука. Серія «Теорія та історія видавничої справи і редагування». Вип. 6. 2012. 38 с.
24. Функціональні обов'язки фахівців, які працюють над оформленням видання. URL: <https://studfile.net/preview/6329485/page:3/> (дата звернення: 01.11.2024)
25. Художньо-технічне оформлення видань різних видів. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1815> (дата звернення: 10.11.2024)
26. Шевченко В. Е. Роль художника, художнього та технічного редакторів у друкованому виданні. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1323> (дата звернення: 28.09.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

БІЛЛ БРАЙСОН

КОРОТКА ІСТОРІЯ.
МАЙЖЕ ВСЬОГО
НА СВІТІ

ВІД ДИНОЗАВРІВ І ДО КОСМОСУ

